

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Կը հրատարակուի ամէն երեքշաբթի: Տարեկան գինն է 1 1/2, վեց ամսուանը 3/4 մէծիովէ կանխիկ, և հաւոր 30 փարա: Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ ուղղուելու են առ Մ. Պ. Պարբեր, Կ. պոլիս, Ս. մերիքան խան:

ՀԱՏՈՐ 38.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՀՈԿՏԵՐԵՐ 13, 1885

ԹԻՒ 41.

ԲՈՎԱՆԳՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ ընտանիք մը երկնից մէջ: — Անձնական պարտականութիւն առ Աստուած: — Երջանիկ ըրէ տունը: — Գործնական կատակ մը և անոր հետեւումը: — Ա. — Ձարին երկիրները: — Անասնոց համար հիւանդանոց: — Քոյրերն ի Հնդկաստան, Բ. — Փշրանք: — Նամակներ: — Հանդէս քաղաքական: — Ստակի գիներ:

ԱՄԲՈՂՋ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ԵՐԿՆԻՑ ՄԵՋ

Հետեւեալ ողբից հատուածը Արարիչ Պարնգի գրչէն է:

«Ամբողջ ընտանիք մը երկնից մէջ: Ո՛վ կրնայ նկարագրել այդ յաւիտեանական երջանիկութիւնը: Ոչ մէկը բացակայ է: Ոչ հայրը, ոչ մայրը, ոչ որդին, ոչ դուստրը պակաս են: Աշխարհիս վրայ միացած էին հաւատով, սիրով, խաղաղութեամբ և երջանիկութեամբ: Յարութեան առաւօտը կ'երևն ի վեր միասին: Գահին առջեւ մէկտեղ խնայեցեալ կ'երկրպագեն: Կենաց գետին ափանց վրայ կը բաշխեն ձեռն ի ձեռն, և իբր ընտանիք կը սկսին փառաց ընթացք մը որ պիտի տեսէ յաւիտեան: Հին այլ եւս չկայ բաժանում այդ ընտանեաց մէջ: Ոչ մին պիտի պառկի ցաւոց անկողնոյ վրայ, ոչ մին պիտի լինայ նուազեալ ի բազմութեան մահուան: Այդ ընտանիքը երկնից մէջ ոչ երբէք պիտի երթայ յամբարայն թափօրին հետ, սուգի զգեստներ հագած, յանձնել իւր անգամներէն մին գերեզմանին: Աստուած չորհէ որ իւր յաւիտեանական ողորմութեամբը ամէն ընտանիք այսպէս միանայ:»

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԱՍՏՈՒԾ

Աստուծոյ հանապազօրեայ ողորմութիւններն երբ պատշաճապէս հաշուելն այնչափ ճոխ և առատ կը տեսնուին միշտ մեր մտաց մէջ կենդանի կը պահեն այս հարցումը, «Դուք իմ տիրոջն որչափ պարտք ունիս:» Բայց այս ամէնաւելի, սովորական ողորմութեանց վրայ կրնանք յաւելուլ մասնաւոր Աստուծային շնորհներ, որոց անձնասիրութեամբ և անտարբերութեամբ թող կու տանք անցնիլ առանց մեր ուշադրութիւնը դրաւելու: Տեսած ենք պատմութիւն մը նկատմամբ երազի մը զոր գիշեր մը տեսաւ վաճառական մը, որ աստուծաւ վրա մարդ էր, և յոյժ յաջող էր դործի մէջ, բայց կը թուէր թէ նորա հոգին համեմատաբար չէր բարգաւաճէր:

Այս երազին մէջ թուեցաւ վաճառ-

ականին թէ այցելու մը եկած էր իւր սենեակը և լռիկ կը նայէր զարդուց և զեղխութեանց որովք նա շրջապատեալ էր: Յետոյ առանց որեւիցէ դիտողութիւն ընելու, նա վաճառականին ներկայացուց հանդանակութեան թուղթ մը այլեւայլ բարեփոխական ընկերութեանց համար, և սերտիւ յանձնարարեց զանոնք նորա համակրութեան: Հարուստ մարդը պատասխանեց յառաջ բերելով պատճառներ, և ի վերջոյ սրտնեղեցաւ այցելուին կրկնակի թախանձանաց համար: Օտարականը սոք ելաւ, և իւր աչքերը յառելով վաճառականին վրայ ըսաւ ձայնով մը որ յուզեց նորա հոգին, «Մէկ տարի առաջ այս գիշերս կը խորհէիր թէ աղջիկդ պառկած էր մահուան անկողնի, և հոգեդ վիշտէն չէիր կարող վայրկեան մը հանգչել Որո՞ւ գիտեցիր այն գիշերը:»

Վաճառականը ցնցուեցաւ, և վեր նայեցաւ օտարականին երեսը. կը թուէր թէ նորա երեսը թեր և նայուածքը փոխուած էր: Հանդարտ և թափանցող աչքերը յառելով վաճառականին վրայ, նա շարունակեց իւր խորաքննին հարցումները, «Հինգ տարի առաջ երբ գերեզմանին եզերքը հասած էիր, և կը խորհէիր որ եթէ մեռնէիր պիտի թողուիր ընտանիքդ անօրնական, կը յիշէս ինչպէս աղօթեցիր յայնժամ: Ո՛վ ազատեց զքեզ այն ատեն:» Վայրկեան մը լռելով, այցելուն շարունակեց աւելի մեղմ և առաւել եւս աղբու ձայնով. «Կը յիշես տանեւհինգ տարի առաջ ժամանակ մը երբ կորուսած, անօգնական, և յոյժ յուսահատ կը զգայիր. երբ կը խորհէիր թէ պատրաստ էիր տալ զաշխարհ մէկ ժամ մը վստահ զգալու համար թէ մեղքերդ թողուած են:» Ո՛վ էր որ լսեց քեզ յայնժամ:»

«Իմ Աստուծան և իմ Փրկիչս էր:» պատասխանեց վաճառականը, խղճի յանկարծական խայթումով մը զգալով: «Ո՛հ, այո՛, նա ինքն էր:»

«Եւ նա երբէք գանգատած է թէ յոյժ սեպ կը դիմես իրեն:» հարցուց օտարականը, յանդիմանական խանդաղատանօք: «Պատրաստ ես սկսիլ այս գիշերէս այլ եւս ոչինչ ինքրել Սէփէ, եթէ նա այժմէն սկսեալ ոչինչ ինքրէք:» «Ո՛հ, ո՛չ երբէք, ո՛չ երբէք:» գոչեց հարուստ մարդը օտարականին սաքն ինքնով:

Ապա արթնցաւ զգալով իւր բոլոր հոգին յուզեալ իւր ներքը: Տեսնելը

աներեւոյթ եղած էր, բայց յայտնութիւնը զոր բերած էր երազը այնչափ յստակ և որոշ էր որ նորա մտքէն չէր հեռանար: Ի վեր բարձրացնելով իւր սիրտը նուիրման անկեղծ և եռանդալին աղօթքով գոչեց. «Ո՛հ, ո՛վ Աստուած և Փրկիչ, ինչ ընթացքի հետեւած եմ: Ա՛ռ բոլորը, ա՛ռ ամէն բան: Ի՛նչ է իմ ողջոյն ծառայութիւնս բաղդատմամբ օրհնութեանց զորս դու չնորհած ես ինձ:»

Պէ՛տք է որ սպասենք մինչեւ երազով մը կամ ուրիշ արտասովոր միջոցով մը, Աստուած հասցնէ մեզ իւր ողբումութեանց անգին արժէքը, և մեծութիւնն շնորհաց զորս կ'ընէ մեզ: Թող որեւիցէ մէկը ժամ մը իսկ նուիրէ հաւատարմապէս քննել այն օրհնութիւններն զորս Աստուած տրուած է նմա, և իւր առջեւ այնպէս պարզուած պիտի տեսնէ թէ ի՛նչ մեծ պարտականութիւն ունի առ Աստուած՝ որ յաւիտեանական լուծութեան պիտի մասնուին իւր պատճառները: Ներք զորս յառաջ կը բերէ աստուածային կոչմանց չպատասխանելու համար:

ԵՐԶԱՆԻԿ ԸՐԷ ՏՈՒՆԸ

Պատ. Գ. Տ. Գրէյն, Ամերիկայի Մէյն նահանգէն Երբ մը, կը գրէ հետեւեալը:

Ամենէն գեղեցիկ տաղանթները զոր տած եմ, մի քանի օր առաջ ուշադրութեան հանգիստեցաւ: Սա պարզ նախագաւթութիւնն էր զոր այդ մը դրած էր վասն գերեզմանաքարին իւր կնոջ որուն հետ տարած էր առաւել քան յիսուն տարի. «Նա միշտ երջանիկ կ'ընէր տունը:» Կը խորհէր թէ չկայ կին մը որ պարտէր ամենալ ունենալու այս տաղանթները իւր գերեզմանաքարին վրայ իւր ամբողջութեամբ իւր կենաց գործոյն:

Տան մը երջանիկութիւնը չկայանար տան ստացուածոց առատութեան մէջ, այլ անոր խաղաղութեան և բարեացակամութեան մթնոլորտին մէջ: Այս է պատճառը որ կան տուններ որք ունին ամենայն ինչ որ դրամով կը գնուի՝ և որք չեն այնչափ երջանիկ որչափ ուրիշներ որ պատկերներ չունին իւրեանց պատերուն վրայ և որոց տախտակամաններն առանց կարպետի կը մնան: Չկայ բան մը որ այնչափ թշուառ կ'ընէ տուն մը որչափ անզուսպ կիրք: Թէպտոր Բարբըր, Նշանաւոր միադաւաւան, անտարակոյս ճշմարտութիւն խօսեցաւ երբ ըսաւ. «Ի՛նչ ահաւոր բան է դառն և թախծած բարոյաց տէր միակ անձ մը ունենալ տան մէջ: Չկայ աշխարհիս մէջ բաւական զմեռու և հալուէ, և քրտաւոր կիր՝ մաքրել տան մը օդն այդ ժանտահոտութենէն: Ո՛չ հալուածութիւն, ո՛չ շնորհալի կերպարանք, ոչ գեղեցիկ դէմք կրնան երբէք ազատել

այդպիսի անձ մը բացարձակ ռամկութենէ:»

Նամակ մը որ երէկ մեր տունը հասաւ կը ծանուցանէր բարեկամներէս միւսին մահը, բերելով միանգամայն նորա կնոջ վկայութիւնը թէ՛ իւրեանց ամուսնացեալ կենաց բոլոր միջոցին ամէն ինչ որ ինք ըսած կամ ըրած էր՝ իւր այլը երբէք խիստ խօսք մը խօսած չէր: Եւ նա եկեղեցւոյ անգամ չէր: Ո՛հ, որպիսի խայթող յանդիմանութեամբ կու գայ այսպիսի օրինակ մը մեզմէ շատերու որ կը դաւանինք թէ աշակերտ ենք հեզ և խոնարհ Յիսուսի:

Ինչո՞ւ տունը այնպէս զուարթ և երջանիկ է և այդ և կին այնչափ քաղաքավարութեամբ կը վարուին իրարու հետ երբ հիւրեր կու գան, կը հանենք մեր լաւագոյն բաները, և կ'ընդունինք զանոնք մեր դէմքերուն լաւագոյն ժպտովը: Ինչո՞ւ յարատեւ չվայելենք քաղցրութեան լոյսը:

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿ ՄԸ ԵՒ ԱՆՈՐ ՀԵՏԵՌՈՒԹԻՒՆԸ

Տիկին Ալէն զբաղած էր չամիչի կարկանդակ շինելու երբ Հենրիկ ներս եկաւ և քիչ մը հին ճարպ ուղեց:

«Ի՛նչ պիտի ընես,» ըսաւ մայրը. «Գնա՛ քիչ մը աճառի համար պահուած ճարպէն առ թէ որ կ'ըլլայ:» և Հենրիկ վաղելով մառանին կողմը անցաւ եղաւ ուր խախտելով որ մայրը զբաղած ըլլաւ չէր գիտած թէ իւր հարցման պատասխան չառաւ: Բայց ձէնի՛ նորա քոյրը՝ որ չամիչին կուտերը կը հանէր դիտեց նորա շարժումը:

«Մայր,» ըսաւ նա, «ճարպը ի՛նչ պիտի ընէ:»

«Չեմ գիտեր. հաւանականապէս իւր կողքը պիտի խղոտէ. անով չարութիւն չկրնար ընել:» և ձէնի լռեց, կէս մը ամբողջով որ կտակածած էր թէ բան մը կար: Բայց տեսած էր որ եղբայրը պարտաւոր ժամանակ զաղտնապէս կը խօսակցէր ձիւնի և Պէնին հետ, և թերեւս այդ պատճառաւ անհանգիստ կը զգար: Բարեբաղդապէս իւր խաղաղութիւնը անվրդով մնաց, վասն զի անտեղեակ էր թէ՛ սղոց իւրաքանչիւրը մէկ մէկ անուշի թիթեղով ճարպ ձեռք բերած և պահած էր, թէպէտ եթէ գիտնար իսկ՝ պիտի շուտէր խորհելով թէ արդեօք ի՛նչ կրնային ընել անով:

Գիւղին թղթատարի վերջին պարկը կու գար արեւուն մարը մոտենէն երկու ժամ ետեւ, մօտակայ քաղքէն թրամուէյի կառքով, և Հենրիկ սովոր էր երթալ փողոցը նամակները առնելու:

Այն գիշերը սովորականէն կէս ժամ առաջ դուրս եկաւ և ճամբուն անկիւնը դառաւ ձիւն և Պէնը:

«Գտած եմ» ըսին իրարու, և երեքը միասին արագ քայլերով անցան արտերէ դէպի բլրոյ մը ստորոտը ուսով կառքը վեր կ'ըլլէր ճիշդ գիւղին դիմացը:

Զգուշութեամբ չորս կողմ նայելով՝

ստուգելու թէ մէկը չէր դիտարկուի որքան, տղաքը երեւան բերին ճարտար ամանները և սկսեցին խղիւղ թրամուէի երկաթուղւոյն ձողերը բլրին զատի վերին վրայ: Մէկը կը հսկէր և միւսները կը գործէին, և ճիշդ լնացուցած էին — որպէս կը կարծէին առանց տեսնուելու — երբ լսեցին եկող կառքին թնդիւնը և արտօնօք պահուած թուփերուն ետեւը:

Կառքը բլրին ստորոտէն դառնալով սկսեց զառի վերը ելնել և անշարժ մնաց: Զինքը կառավարին խարաղանին տակ իւրեանց ջիւղերը պրկելով կը քաշէին, բայց անիւները չէին բռնեք խղիւղ ձողերուն երեսը և կառքը տեղէն չէր շարժէր: Տղայքը ծիծաղելով կը ցնցուէին, և տեսարանը դիտելով կը պանծային այս գուարճութեան վրայ, վասն զի կառավարը մի բարկացուած ծերուկ էր, զոր տղայք կը սիրէին նեղել:

Նա վար ցատկեց կառքէն, ձեռքը ճամբուն ձողերուն վրայ դրաւ և հայհոյանաց հեղեղ մը արձակեց: Հենրիկի սիրտը սաստիկ բարախեց և կապարի պէս ծանրացաւ: Երբէք մաքէն չէր անցուցած այս բանը: Կառքին մէջ գտնուող մարդիկ դուրս ելան և ստուգելով թէ ձողերը խղիւղած էին սկսեցին փնտռել շարագործները որք կը կարծէին թէ մօտը ըլլալու էին: Բայց տղայք առանց տեսնուելու փախան, և քիչ մը վերջը կանգնած էին նամակատունը՝ կեղծելով զարմանք որ թղթատարը ուշ կը մնար: Պայուսակը հասաւ ժամանակէն կէս ժամ ուշ, վասն զի կարելի չէր եղած կառքը վեր հանել մինչեւ բաւական հեռու տեղէ աւագ բերելով ձողերուն վրայ ցանած էին:

Հենրիկ տուն դարձաւ տխրած այն կատակին համար, որ խորհած էր թէ մեծ գուարճութիւն պիտի ըլլար:

«Պատուական չեղան», ըսաւ ծիւմ, որ նոյն ճամբէն կ'երթիր: Բայց խիստ պատասխան ընդունեց:

«Ո՛չ, վատ խաղ մը եղաւ, և կ'ամբշնամ: Խեղճ ձիերը այնպէս քաշելով ցաւ կրեցին, և որեւիցէ բանի համար չպիտի պատճառ ըլլայ որ իրիծը այնպէս հայհոյէ:»

«Հա՛, նայեցէք սա քարոզիչի տղուն», ըսաւ ծիւմ:

«Այո՛», ըսաւ Հենրիկ. «մեղք որ քարոզիչին ազան արժանի չէ՝ հօրը», և դուռը գարնելով գոցեց:

«Հըմ», ըրաւ ծիւմ, բայց կերպով մը ինք եւս սկսեց ամօթ դրալ:

Հենրիկ նամակները հօր տուաւ և առնելով տղայոց թերթը մը որ իրեն եկած էր, շիտակ իւր սենեակը գնաց: Բայց թերթը առանց բանալու սեղանին վրայ ձգեց, և սկսեց մտախօս պատուհանէն դուրս նայելով դիտել լուսնով լուսաւորուած երկիրը: Ունէր պատճառ մտածելու, և Սուրբ Գրքին մէջ մասնաւոր համարը անհանգիստ կ'ընէր իւր խիղճը:

Ծեր կառավարը՝ Բիթըր՝ մօտեցաւ եկեղեցւոյ անդամ եղած էր, այն տարօրինակ գէպերէն մին ըլլալով երբ մարդ մը ամբարիշտ կեանք վարելէ ետեւ ծերութեան մէջ Տէրօնը կը դառնայ: Բայց սովորութեան շղթաները զիստ սեղմ կառքած էին, և դիւրին գործ չէր իրեն պանծը խղիւղ: Մասնաւոր դժուարութիւն կը կրէր զսպել հայհոյանքներն որոնց վարժուած էր երկարատեւ գործածութեամբ: Հենրիկ կը զգար թէ պատճառ եղած էր հրապարակաւ գործեցնել այն մարդը որուն համար իւր հայրը ամիսներով աշխատած և աղօթած էր, և գիտէր նաեւ թէ կառքին մէջ կային այնպիսիք որք պիտի ծաղրէին և յաղթանակաւ պատմէին անոր մեղքը, իբր

թէ աղնուագոյն չէր ջանալ ուղիւ քաշել և զլորիլ քան թէ բնաւ չջանալ:

«Հա՛, այս նեղութիւնը ուսկից է», ըսաւ նա. «բայց նայիմ ի՞նչ է այդ համարը» և մօտը վառելով առաւ Աստուածաշունչը և սկսեց փնտռել:

«Եւ ով որ գայթակեցուէն այս պղծտիկներէն մէկը որ ինձի կը հաւատան, աղէկ է անոր» որ իւր պարանոցէն իշու աղաքքի բար մը կ'սխալուէ և ծովուն անդունդին մէջ ընկնուի:»

«Ահա՛, այս է անտարակոյս» ըսաւ նա գլորքը գոցելով: «Բիթըր թէպէտ ծեր է, պղտկներէն մէկն է, և ես զանկալ գայթակեցուցի, այսինքն մեղք գործել տուի: Ինչ որ է, այս գիշեր ինքզինքս խեղդել բանիս չգար» զայս ըսելով նետուեցաւ անկողնոյն մէջ:

(Շարունակելի)

ԶԱՐԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Ռուսիա աշխարհի վրայ մեծագոյն երկրակալութիւնն է, մեծագոյն արդարեւ զոր դիտենք պատմութեան մէջ: Անոր երկիրները կրնան կազմել չորս ձուռ մէկական պետութիւն, որչափ էր սա յաւուրս Անտոնեանց: Ռուսիա կը պարուհանի ըստ վերջին հաշուոյ երկրի ամբողջ երեսին քսան և վեցերորդ մասը, և ցամաքին եօթներորդ մասը, կամ աւելի քան ութ և կէս միլիոն քառակուսի մղոն: Եթէ ճանապարհորդ մը Պալէիկ ծովուն եզրէն սկսելով յարեւմուտս, լայնութեան վաթսնեօրեք գուգահեռական ռազմութեամբ խաղայ յարեւել կոյս Բեդրապուրիէ, կանցնի շարունակ Ռուսական հողէ մինչեւ կը հասնի Պէհ-րնկայ ծովը, կը կտրէ հարկը քառասուն և հինգ երկայնութեան միջօրէշական, և կ'երթայ երկրիս չընդարձակ աւելի քան երեք ութ երորդը, կամ աւելի քան 5,000 մղոն: Եւրոպայի ամբողջ հիւսիսային մասը, Պալէիկ ծովէն դէպ արեւելք, նոյնպէս Ասիոյ ամբողջ հիւսիսային մասն է Ռուսիոյ երկրի: Հիւսիսէն ի հարաւ Ռուսիա ունի նոյնպէս ընդարձակ մաս մը: Ցամաքին հիւսիսային ծայրէն, այն է հիւսիսային արեւելեան գլխէն մինչեւ հարաւային ծայրը որ է Բէնճուհ, է իբր 2,900 մղոն հեռաւորութիւն: Այս ընդարձակ տէրութեան մէջ կրնայ գետեղիլ երկու հանրապետութիւն նման Միացեալ Նահանգաց հանրապետութեան հանդերձ Ալաբայի, և կը մնայ տակուին բաւական տեղ Մէքսիկոյի, Գաւաուայի, Մեծին Բրիտանիոյ և Իռլանդիայի, Գերմանիոյ և Գաղիոյ: Ռուսիա մեծ է քան բոլոր հիւսիսային Ամերիկա՝ հանդերձ կղզեօք բեւեռային ծովուն և Արեւմտեան Հնդկաստանի:

Տէրութեան աւելի քան երեք չորրորդն է յԱսիա: Սիպերիոյ անապատները միայն բռնած են աւելի քան զկէս բոլոր տարածութեան: Չարն կամ կայսրը կը կառավարէ իւր այս ամբաւ տէրութիւնը՝ բաժնած ըլլալով զայն ընդհանուր կառավարութեանց, կառավարութեանց և գաւառականութեան: Վեց ընդհանուր կառավարութիւն կամ փոխարքայութիւն կայ Եւրոպական մասին մէջ, և հինգ՝ յԱսիականին: Եւրոպական մասին ընդհանուր կառավարութիւնը, որ են Ֆինլանդ, Բոլանտ կամ Լեհ, Վիլնա, Քիէպ, Օտէսսա և Մոսկովա, կը պարունակեն վաթսու և ութ կառավարութիւն 623 գաւառակ: Ֆինլանտի և Լեհի փոխարքայութիւնը ի սկզբան կը վայելէին մեծ անկախութիւն, բայց Լեհաստան այնպէս կորոյս իւր արտօնութիւնները, որ, ինչպէս անոր իշխաններէն մին ըսած է, կրնայ միայն խեղդել որ

չնորհուի անոր իւր կեանքը: Ասիական մասին ընդհանուր կառավարութիւնը են՝ Կովկաս, Թուրքաստան, Սեդէնոյէ, Արեւելեան Սիպերիա և Ամուր: Փոխարքայն, կամ, իւրաքանչիւր ընդհանուր կառավարութեան գլուխն, է Չարն կամ Նահանգին մէջ իւր տիրոջը ճոխութեան զօրութեամբ: Երկրորդական կառավարիչը և գործակալը իրենց տեղեկութիւնները կը մատուցանեն փոխարքային: Տեղական կամ քաղաքի գործոց մէջ ժողովուրդը, մանաւանդ Եւրոպական մասին, կը վարէ իւր գործերն անձամբ՝ որոշելով հասարակական ժողովներու մէջ որ կը գումարուին տարին գէթ անգամ մը՝ արտօնու բաժանման, հողային ստացուածոց, հարկերու բաշխման, զինուորագրութեան և ուրիշ ամէն խնդիր:

Ռուսիոյ բնակիչք երկրին բոլոր մասերուն մէջ հաւասար թուով չեն: Եւրոպական գաւառներուն մէջ բազմամարդութիւնն աւելի խիտ է քան Ասիական մասերուն մէջ: Ռուսիոյ հարկը երկու միլիոն բնակչաց ութ երորդ մասը միայն կը վերաբերի Ասիական մասին, այնպէս որ առ իւրաքանչիւր քառակուսի մղոն երկու մարդ միայն կ'ընկնայ, մինչ Եւրոպայի մասին մէջ առ իւրաքանչիւր մղոն՝ քառասուն մարդ: Ռուսի Ռուսիոյ մեծագոյն զօրութիւնն է անոր հնագոյն և աւելի խիտ մասին մէջ որ է յարեւմտեց Ռուսիայի մասն: Բայց քիչով իւր սահմանը դէպ ի Հնդկաստան, կը մտնէ Ասիոյ այն մասին մէջ որ կրնայ տալ անոր ամբաւ զօրութիւն և առաւելութիւն: Տարակոյս չկայ թէ Ռուսիա կը բաղձայ Հնդկաստանի, որ բաւական է տալ նմա մեծաշահ վաճառատեղի և առիթ զարգացուցելու իւր նաւային զօրութիւնը: Եթէ Հնդկաց ուղիւնոսն ընէ իրեն հարաւային սահման, ինչպէս բեւեռային ուղիւնոսն է անոր հիւսիսային սահմանը, և իրադաշնական անոր արեւելեան սահմանը, Ռուսիոյ չմնար այնուհետեւ ուրիշ բանի բաղձալ, բայց եթէ թերեւս զնորոգելիս և զՇուետ կլանելու:

Բայց Ռուսիա ունի մեծամեծ տկարութիւններ: Մին է անոր երկրին անհուն տարածութիւնը, Հաղորդակցութիւնը կամ ճանապարհք են նուազ, դժուարին և բազմաժամ, և հեռաւոր գաւառները սրահելու համար անստանալութեան կամ օտար արշաւաններէ կարօտ է կէս զինուորական կառավարութեանց: Ցեղով իրարմէ տարբեր բնակիչներ ունենալն է ուրիշ տկարութիւն: Թաթարք, Սլաւք և Թիւրքմէնք չեն կրնար հարկաւ խառնիլ միմեկը իրարու հետ: Սլաւեան տարրն է հարկաւ տէրութեան գլխաւոր զօրութիւնը. բայց եթէ Չարն ուզէր խօսիլ իւր բոլոր հարստակներուն հետ անոնց բնիկ լեզուաւ, պարտէր խօսիլ քառասուն տարբեր լեզու կամ բարբառ: Երրորդ տկարութիւնն է աւելի ծանր, այն է ստակի և վարկի պակասութիւնը: Ռուսիոյ երեւմտեան եւս քան զեւս կը յուսնայ: Այս դարուն մէջ գրեթէ չեղաւ տարի որ անոր երեւմտական հաշիւը չցուցնէր բաց: Փոխառութիւն փոխառութեան վրայ զիջուեցաւ այնչափ՝ որ դժուարին եղաւ նպատաւոր պայմաններով փոխ գտնել սեղանաւորներէ: Կառավարութիւնն արտօնութիւն տուաւ առնու քսան և երեք միլիոն Անգլիական ոսկի փոխ 1880ին, բայց Եւրոպայի սեղանաւորք չտուին, և ի վախճանի, 1882ին Լոնտոնէ առնուած փոխառութիւնը նուազ եղաւ քան զկէս ստանձնեալ պարտուց գումարին: Անոր իւր կեանքը: Ասիական մասին ընդհանուր կառավարութիւնը են՝ Կովկաս, Թուրքաստան, Սեդէնոյէ, Արեւելեան Սիպերիա և Ամուր: Փոխարքայն, կամ, իւրաքանչիւր ընդհանուր կառավարութեան գլուխն, է Չարն կամ Նահանգին մէջ իւր տիրոջը ճոխութեան զօրութեամբ: Երկրորդական կառավարիչը և գործակալը իրենց տեղեկութիւնները կը մատուցանեն փոխարքային: Տեղական կամ քաղաքի գործոց մէջ ժողովուրդը, մանաւանդ Եւրոպական մասին, կը վարէ իւր գործերն անձամբ՝ որոշելով հասարակական ժողովներու մէջ որ կը գումարուին տարին գէթ անգամ մը՝ արտօնու բաժանման, հողային ստացուածոց, հարկերու բաշխման, զինուորագրութեան և ուրիշ ամէն խնդիր:

մարին: Արտաքին փոխառութեանց ամբողջ գումարն է աւելի քան երկու հարիւր միլիոն Անգլ. լիրա, որմէ ութսուն և հինգ միլիոնն տոկոսիքն է 5, և երեսուն և երկու միլիոնն՝ 5½ առ հարիւր: Եկամուտէն պիտի հանուի ամէն տարի քսան և մի միլիոն՝ մայրը նուագեցուցելու և տոկոսն հատուցանելու: Անցեալ տարի ամբողջ եկամտին քառորդը գնաց պատերազմի պաշտօնարանը: Հասարակաց պարտուց ամբողջ գումարը հանդերձ թղթագրամին փոխանակաւ է աւելի քան 700 միլիոն լիրա: Ուրիշ մի կամ երկու պատերազմ, Թուրքիոյ պատերազմին պէս, բաւական է գրեթէ կործանել Ռուսիոյ վարկը:

ՍՆԱՍՆՈՅ ՀԱՄԱՐ ՀԻՄՆԱԴԱՆՈՅ

Տիկին Լիոնովնա Պոմպայի մէջ այցելութիւն ըրաւ շէյն կոչուած ժողովրդեւան անասնոց հիւանդանոցին, որ տեսակ մը արեւելից յատուկ հաստատութիւն է: Շէյնք զարմանալի աղանդ են՝ կրօնիւք ըստ մասին Պոմպայիական և ըստ մասին Պրահմանեան: Ուրիշ Պոմպայականաց պէս մեծ յարգ ունին ամէն տեսակ անասնոյ կենաց, ոչ միայն գեղեցիկներուն, այլ եւ անոնց որ են տկար, կամ անօգնական, և զազիր անգամ: Հիւանդանոցը կամ դարմանոցն է հանգէս կամ ապացոյց այս յարգանաց: Այցելուին կը նկարագրէ տեսարանն իբրեւ ծաղրելի և խանդաղատելի միանգամայն:

«Հիւանդանոցին մէջ կապիւց մասն էր քան զայլ գուարճալի: Մեծ կասկի մը կը պտտէր մական ընդ անութ (էօլ-Բոֆ Գէյնէյ): Ուրիշ հիւանդ կապիլ մը ինկած էր գետնատարած և կը նայէր կողկողալով պահպանին երեսը: Հեռաւորութեան էր մանաւանդ տեսնել ուրիշ կապիկներ որ խռնած էին անոր մօտ: Ինիլ բժիշկը կը շարժէր գլուխը արտաուշ, որպէս թէ պիտի ըսէր, ոչինչ նուազ խանդաղատութեամբ քան եթէ մարդ եղած ըլլար հիւանդը, «Պատարա, պատարա. հու մուրդա հայ», այսինքն՝ եղուկ, եղուկ, կը մեռնէ: Հիւանդ կապիկներուն գրեթէ բոլորը կը նայէին իրենց օրհասական ընկերին մասնաւոր իմն զգացման նշանաւ ի դէմս, որպէս թէ գէթ ազօտ գաղափար ունէին մօտալուս դժբախտ դիպաց վրայ: Ես տեսնելով զայս՝ եղայ աներկբայ թէ անոնց իւրաքանչիւրը կը գուշակէր փոքր ի շատէ բժշկին գլխուն աղգարար շարժման նշանակութիւնը:

«Կ'երեւէր թէ հիւանդանոցին ուրիշ սենեակներուն կամ բաժիններուն մէջ ժողովեալ էին երկրի երեսին վրայ ծանօթ չորքտանեաց և երկուտանեաց անթիւ տեսակներ: Ծեր փիղեր, խեղճալ գոմէշներ, փետրաթափ ագռաւներ, անգղներ և բազէներ խառն ալեւորեալ քաղերու և խեղաքարեալ ծեր խոյրերու հետ, առնէալ, մկունք, ճագարք, հաւք, ճայք, կաղ բաղեր, անտար ծերունի աքաղաղներ և ճնճղուկներ, շնագայլք, ծեր բուհճք և սագեր, կ'ապրին հոս միաբանութեամբ կող առ կող: Ցուցուեցան ինձ պալատներ որ ոչ այսչափ ուշադիր ըլին զիս:»

«Կը սպասէինք տեսնել բնակչաց այս զարմանալի խառնուրդին ճաշը: Երբ պատանի սպասաւորք իւրաքանչիւր դասու յարմար կերակուրը բերին այլեւայլ տեսակ ամաններով, եւալ յանկարծ աղմուկ և շնչիւն որ կը խաղցունէին ականջները: Կապիկները մանաւանդ, հանդերձ սիրամարգօք որ Հնդկաց և շէյնեւոր նուիրական թուգունն է, յարուցին այնպիսի գոչիւն և պոռոչիւն որպէս զի նախ

իրենց տրուէր կերակուրը, որ ստիպուե-
ցանք խոյս տալ: Այս է վերջին սահ-
ման արեւելեան գլխի և բարեբաղ-
թեան: Ի սկզբան անհնարին անտեղի
թուեցաւ մեզ այս: Բայց և այնպէս ան-
բան անասնոց համար այս հիւանդանոցն
ունի աղնիւ և խանդավառութիւն մաս մը:
Ով որ կը գտնէ հիւանդ, վիրաւոր, ծե-
րացեալ կամ օրհասական (հոգեւարք) տ-
նասուն մը, արտօնութիւն ունի տանել
զայն հոն, և բերուածն հոն կը դար-
մանուի խնամով, մինչեւ կու գայ մահն
ազատել զնա ամէն վտամբերութենէ:
Ով կրնայ յարգել ըստ բաւականին հա-
տառութեան մը ազդեցութիւնը որ ան-
դադար կը տանի խնամ խղիւ և համերգ
չնչաւորաց դասուն, որ ոչ միայն կը
կրեն մարդոց ծանրութիւններն, այլ և
անոնց խտտութիւնը և անգթութիւնները
գրեթէ սրբացեալ էակներու համե-
րութեամբ:»

ՔՈՒՆԵՐԱՆ Ի ՀՆԴԻԱՍՏԱՆ

(Շաբ. է. 4-րդ):

Արդի ժամանակաց առաջին մեծ քո-
ւերան ելաւ Հնդկաստանէ 1817ին և
տարածուեցաւ Պարսկաստան, Հարաւա-
յին Ռուսիա և Սուրիա մինչեւ 1822 և
—25 որ ատեն բոլոր այս տեղերուն մէջ
մարեցաւ:

Երկրորդ մեծ հանրախորը սկսեց ի
Հնդկաստան 1827ին, հասաւ Ռուսիա
29ին, տարուեցաւ Անգլիա և Իրլան-
տա 31ին, և անտի ի Բանատա և Նոր-
եորք 31ին:

Երրորդ մեծ հանրախորը սկսեց ի
Հնդկաստան 1844ին և յառաջացաւ հիւսի-
սային Պարսկաստանի կեդրոնէն դէպ ի
Ռուսիա 1846 և 47ին, հասաւ Գերմա-
նիա, Գաղիա և Անգլիա 1847 և 48ին,
որ ատեն պատճառ եղաւ 55,295 ան-
ձանց մահուան միայն վերջնոյն մէջ: Յե-
տոյ գաղթային նաւերով տարուեցաւ
յԱմերիկա:

Չորրորդ, այն է 1854ի հանրախորը
ծագեցաւ Եւրոպայի մէջ Նիւրնպը սկզ-
բունքներէն վերադարձեալ Հնդկաստա-
նի և Պարսկաստանի նորոգ ներածու-
թեամբը, և որոյ զոհ եղան սոսկ յԱնգ-
լիա 20,097 անձինք, և Անգլիայէ ու
Գաղիայէ դարձեալ տարուեցաւ յԱմե-
րիկա:

Հինգերորդ հանրախորը սկսեց ի Հնդ-
կաստան 1865 ապրիլի մէջ, տարած-
ուեցաւ Մեքսիկ, Արաբիա և Եգիպտոս
մայիս և յունիս ամիսներուն մէջ: Յու-
նիս 14ին Աղեքսանդրիա էր, Աղեքսանդ-
րիայէն շոգեհաւերով հասաւ ի Մարսի-
լիա, և յունիսի մէջ յառաջացաւ դէպ ի
Բարիզ և Հաւր ցամաքի վրայէն և ճա-
րտրդաց շոգեհաւերով և տարածուեցաւ
մինչեւ Նիւ Եորք 1865 նոյեմբերին: Նա-
եւ Եգիպտոսէ Անգլիա տարուեցաւ շո-
գեհաւուց միջոցաւ և արագութեամբ
յառաջացաւ դէպ ի Նիւ Եորք, բայց ճըմ-
բան մէջ մարեցաւ: 1866ին քուերան կա-
նուի արշաւեց բոլոր Եւրոպայ:

Վեցերորդ հանրախորը սկսեց ի Հնդ-
կաստան, 1867 և 68ին տարուեցաւ Պարս-
կաստան և Պարսկաստանի հիւսիսային
կեդրոնէն դէպ ի Ռուսիա և անտի Գեր-
մանիա, Անգլիա, Գաղիա և անտի ի
Նիւ Օրլէանս 1875ին:

Գիտելի է թէ քուերան Հիւսիսային
Ամերիկայի մէջ ցամաք ելած է միայն ի
Բուէպէք, Նիւ Եորք և Նիւ Օրլէանս:
Առաջիններէն և ծոցին բոլոր մնացեալ
կեդրոնները վերջ մնացած են: Արեւմտ-
եան Հնդկաստանի կղզիներէն ոմանց
տարուած է Եւրոպայէ նաւերով, բայց
աւելի յաճախ Նիւ Եորքէ և Նիւ Օրլէ-
անսէ: 1

Նախորդ տարին, 1884, Հարաւային Ա-
մերիկա ետ դրեց իտալական վարակեալ
նաւերն և զերծաւ ժանտամազէն: Վեր-
ջին քուերան այն է 1885 և 84ին որ ար-
դէն վերակենդանանալ սկսած է և վախ
կու տայ որ տարածի յԵւրոպա, Հնդ-
կաստանէ տարուեցաւ ի Թոնքին և ի
Չինաստան 1881 և 82ին, և անտի ի
Գաղիա 1885 և 84ին: Նաեւ տարուե-
ցաւ Պոմպէյէ դէպ Տամիէթա յԵգիպտոս
1885ին և գրեթէ 40,000 անձինք մեռան:
1885ի վերջերը Եգիպտոսէ տարուեցաւ
Մարսիլիա, ի Գաղիա, ուր մարեցաւ ի
ճմրան: 1884ին Թոնքինէն և Թերեւս Ե-
գիպտոսէ բերուեցաւ Թոնքին ի Գաղիա
և տարուեցաւ յիտալիա իտալացի գոր-
ծաւորաց վախատեամբ: Ի Բարիզ 1,000
մարդ զոհ եղան 1884 հոկտ. և նոյեմբեր
ամիսը մէջ:

Յայտնի է թէ այս տարուան քուերան
նոր աստիճան պիտի տարածուի բայց ուր
որ երթայ բոլոր քաղաքներ որ ունին ա-
ռողջապահական լաւ կարգադրութիւն-
ներ և մաքուր ջրոյ առատ պաշար, ան-
տարակոյս բաղդատապէս ազատ պիտի
մնան:

(Թարգմանեալ)
Ս. ԳԱՐԵՆՆԵԱՆՑ

Պաշ. Գալէ

ՓՇՐԱՆՔ

Պրագիլէ տակաւին կ'ելլէ ամէն տա-
րի իւր 225,000է 500,000 ոսկւոյ արծո-
ղութեամբ ազամանք: Այս թանկագին
քարին արծէքը յոյժ նուազած է՝ Հա-
րաւային Ամերիկայի մէջ առամանդի ըն-
դարձակ դաշտեր դառնեւոն պատճա-
ռաւ: Գրեթէ տակառաջայի մը ազամանք
անցած է անցեալ տարի Հարաւային Ամե-
րիկայէ նամակատուներէն:

— Աշխարհիս բարձրագոյն ծխնելոյզը
ի Բորթ Տընտա, Կլասկոյի մօտ, 454
ոտք բարձր է: Ասկէ ետեւ կու գայ ու-
րիշ հսկայ ծխնելոյզ մը, որ նոյնպէս
Սկոթլոնդ մէջ է, ի Սք. Բոլլաքս, Կլաս-
կոյի մօտ, և առջինէն միայն 19 ոտք
կարճ է: Երկուքը բոլորով են և շին-
ուած են աղիւտով և քարով:

— Աթլէթիկ Նոթաֆօնտը անուն թեր-
թը կը գրէ թէ 1885 յունիս 20ի նախորդ
12 ամիսը մէջ Միացեալ Նահանգաց մէջ
սպառուած խաճուէն մարդ գլուխ 5 1/3
քաշ կու գայ, և թէյը մարդ գլուխ 164
տրամ:

— Ֆրէտէրիք Քրայսլը՝ 10 տարեկան
տղայ մը՝ լուծակ (ֆէմա) նուազելու
միջոցան մէջ առաջին միջանակն առաւ
այս տարի Վիէնայի երաժշտական վար-
ժարանին մէջ:

— Ուլցեմբերի անուն բնագէտ մը յա-
ջողած է յառաջ բերել ցրտութիւն զո-
յէն 395 աստիճան վար Գահրէնհայթի
հաշուով, որ հարկւրամասն ջերմաչափի
վրայ հաւաստար է գրոյցին վար 200 1/2
աստիճանի:

— Ի Ֆլորիտա՝ Միացեալ Նահանգաց՝
կ'առաջարկուի տարեկան կէս ոսկւոյ նա-
հանգային տուրք մը դնել ամուրի մար-
դոց վրայ, և ուրիշ մի քանի նահանգաց
մէջ եւս նոյն գաղափարը խնդրոյ են-
թարկուած է: Այս աուրքին հասոյթը
պիտի գործածուի նահանգին դպրոցա-
կան ծախսուց:

— Միացեալ Նահանգաց Ֆլորիտայի
այի մէջ երկու մարդիկ հնարովի արտո-
նագիր առած են կարի մեքենայ վարե-
լու նոր գործիքի մը համար: Այս հնար-
իւք ոտքով շարժելու լծակին պէտք չէ
մնացած: Շարժիչ զօրութիւնը ժամա-
ցուցի հասարակ զսպանակ է, այնպէս
կարգադրուած որ մեքենան կրնայ այն-

չափ արագ շարժման դուրիւ որչափ որ
հարկ է, ոտքով կ'ստեղծուի լծակ մը միայն
կոխելով: Գործիքը միայն մի քանի վայր-
կեան լարել՝ կը բաւէ կարի մեքենայ մը
ամրոզը օրը վարելու համար գորութիւն
յառաջ բերելու:

— Ֆրանգո-Չինական դաշնագրոյն բը-
նագիրը որ այժմ բերուած է ի Գաղիա,
զգուշութեամբ ծածկուած է արտաքին
սալտարիին տեսութենէն: Դաշնագիրը
նախ կ'ընթուած է գեղին կերպասի մէջ,
ոսկի թելերով կ'ապուած, և դրուած է
Չինական կարմիր նկարով ծածկուած
տուփի մը մէջ, որ գեղեցկապէս զարդա-
րուած է սատափով, և ոսկեայ ագու-
ցիկ փականքով կ'ապուած: Այս տուփը
դրուած է անուշահոտ փայտէ շինուած
և ճոխ փորագրեալ արկղի մը մէջ, և
այս ի վերջոյ՝ լաւ մածուցեալ (լէնօն)՝
մետաղեայ արկղի մը մէջ գործուած է:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

«ՄԱՅԻ ԻՆՆՈՒՄՔՈՒՄ»

Արեւելի 425 թուոյն մէջ սոյն վերնա-
գըրով յօդուած մը կարդացի, Պար.
Հայկալ Եկինեանէ արուած: Պարտ կը
համարիմ ուղղել յօդուածին մի քանի
կէտերը: Տեղւոյն Հայոց համար կ'ըսէ.

«Սոքա կ'ուրանան Հայոց դաւաճ ըլ-
լալին»: Մի քանի անկրօնի պէս անձինք,
բայց ոչ ուրիշներ: Հայ լեզուով կ'ըսո-
ւան պաշտաման յաճախելին յայտնապէս
խտտովանել է՝ Հայ ըլլալին. և ի բաց
առեալ մի քանի, բոլորն ալ պարծանօք
կը պատասխանեն «Հայ եմ», երբ ազգու-
թիւնին հարցուի:

«Հայք ... կը գործեն խմովին 2-3-4
տալէր շարաթափմար մը ստանալով»: Ի
իւր 50 անձանց հազիւ 10ն այդ գու-
մարներով կը գործեն, դեռ համբալ ըլ-
լալով իսկ, մնացած 40ի չափը միջին
հաշուով 7 տալէրի չափ շարաթափմար
կ'առնեն: Այսպէս են նաեւ Հոպքի ու
Փաթիլանի կերպասի գործարաններուն
մէջի Հայք:

«Հայք հայ ու փոր գործողներ գոլով
կ'ըսած են անդ պատասխարուիլը գրած
է: Չկարելով որ եթէ միայն այս ըլ-
լար, բնաւ մէկ խոյ Ամերիկա չալիսի
գար: Գրեթէ բոլորն ալ նախապէս Ա-
մերիկա իւրեանց մերձաւոր բարեկամաց
յաջողութեան լուրն ստանալէ ետեւ ե-
կած են: Եւ երբ ի սկզբան նեղութիւն
քաշելէ ետեւ յաջողութիւն ունեցած են
իրենք եւս ուրախութեամբ դեկուցած
են յաջողութիւնն իւրեանց բարեկա-
մաց ի հայրենիս: Դեռ համբալ եղող-
ներէն մէկն են եմ, որ 5 ամիս ի վեր
չատ անգամ ոխալ գործած կերպաս
քաշելով, ուրիշներէ օգնութիւն առնե-
լով և կրկին գործելով միջին հաշուով
միշտ չորս տալէր շարաթափմար առած
եմ: Կերակուրս ես եփելով հայրենիքէս
բերած վերմակիս տակ քնանալով այս-
պիսի տնտեսութեամբ 50 տալէր սու-
րուտէս աւելցուցած եմ: Տոմարս նա-
յեցայ որ 5 ամուսն մէջ գործարանէն
առած եմ 80 տալէր որոյ 50 տալէրը
պարտուցս տուած եմ, 50 տալէրը ծախք
ըրած եմ, և 20 տալէր կը մնայ: Նոյնպէս
մնացած 9ի չափ համբալներն եւս ստակ
աւելցուցած են: Այսպէս սարող անձի
մը շարաթափմար ծախքը 2 տալէրէն ա-
ւելի չըլլար: Մնացեալ 40ի չափ Հայք
եւս ի բաց առեալ մի քանին կերակու-
րին իրենք կ'եփեն: Կահաւորեալ սե-
նակ չեն վարձած, և հազիւ 2-3 տալէր
շարաթափմար ծախք ունենալով միջին
չափով 4-5 տալէր կ'աւելցնեն, այսինքն
անոնք որ ընտանեօք չեն: Իսկ բազումը
որ երկար ատեն սոյն գործոյն մէջն ըլ-

լալով աւելի ծարտարութեամբ կը գոր-
ծեն, այսպիսիք երբեմն 12-15 տալէր
շարաթափմար կ'առնեն: Հոս հարկւրա-
ւոր կերպասի գործարաններ կան և իւրա-
քանչիւրին մէջ հարկւրաւոր՝ ոմանց մէջ
1,000 գործաւոր կայ, որք Ամերիկացի
և Եւրոպացի են, և անոնց ստացած շա-
րաթափմարն Հայոց ստացած չափովն է:
Ամերիկա եկող Հայերն ըստ մեծի մա-
սին լաւ բարոյականի տէր երկտասարդ-
ներ են, որոնք գիտութեամբ կամ հա-
րըստութեամբ բարգաւաճելու և ազնիւ
մարդիկ ըլլալով այլոց օգտակար ըլլա-
լու փափագ ունին: Սոքա չեն հայ ու
փոր գործողներ: Թողլով Պար. Եկինեա-
նի այլ անտեղի գեղեցուցումներն պարտիմ
ուժգին բողբել մէկ խօսքին դէմ. կ'ը-
սէ, «Ընտանիքով Հայեր իրենց զաւա-
կաց պիտոյն հոգալ կարենալու համար
սիրելի ամուսիններն յաշխատութիւն կը
հրաւիրեն, գործարան կը կոչեն»: Շատ
զարմանք է որ բուն իր գործած գործա-
րանին մէջ (և իր աշխատած սրահին
մէջ իսկ) 500ի չափ աշխատող կանայք
ու աղջկուք կան: Միթէ անպատուու-
թիւնն է եթէ քանի մը Հայ կանայք
գործարանի մէջ աշխատին, և վատալ
ընեն որ հանգիստ ապրին Եւրոպացւոյն
և Ամերիկացւոյն պէս: Ամերիկայի և Եւ-
րոպայի պարգեւներէն մէկն որ պիտի
տան Թուրքիացւոց՝ կանանց քողէ և
տան մէջ բանտարկուելէ ազատուին պի-
տի ըլլայ: Թուրքիոյ մէջ տուն մը կ'ու-
նենայ մայր և 5 կամ 8 չափահաս աղ-
ջիկ, եթէ տան հայրը ճախորդութեան
մը պատահելով վատալէ ետ մնայ, տան
կահ կարասիքը պիտի ծախեն ու պիտոյք-
ներէն հոգան: Իսկ հոս ամէնքն ալ վատ-
տակ կ'ընեն և որ ըստ օրէ կը հարստա-
նան, ոչ միայն աղքատ ընտանեաց այլ
և հարուստներու ամուսին, մայր և աղ-
ջիկ զաւակ, իրենց խանութին մէջ ա-
ռեւտրական գործով զբաղելով կը հա-
րստանան:

Պար. Եկինեան տեղւոյն նոր ծագում
առնող Հայ ընկերութեան անդամներն
փոխանակ քաղաքներու, անոնց վրայ
հեղինական հրատարակութիւններ ընելով
կը ծառայէ զանոնք վճատեցնել, որ ան-
շուշտ իրեն պատիւ չբերէր:

Յ. Պ. ԱՇՈՏԱՆ

Խարբերդի

Ճըրզի Սիթի, Ամերիկա, օգոս. 20, 1885

ԱՌԵՏԱՐԱՆԻ ՈԳԻՆ

Աւետարանի երկրագոյն ընթերցողը կը
յիշեն թէ Աւետարանն ինչպէս մուտ գտաւ
Շամասի քաղաքն ի Ռուսիա, և խմորի
նման գործեց Հայոց մէջ մինչեւ որ ա-
նոնցմէ փոքրիկ խումբ մը ընդունեցին
Համարութիւնն իւր մաքրութեամբ: Կը
յիշեն նաեւ թէ ինչպէս սաստիկ հաղա-
ծանք եղաւ անոնց դէմ, որ և տեսեց
մի քանի տարիներ մինչեւ Ռուսիոյ կայս-
րը՝ ուրիշ երկիրներու աղքատութիւն Գերմանո-
նէից միջամտութեամբ՝ տուաւ անոնց
յատուկ արտօնագիր, որով կը չնորհէր
անոնց ազատութիւն կատարել կրօնական
պաշտամունք: Նախկին Գերմանոնէից նը-
ման նոքա միայն գաղտնապէս կրնային
ժողովիլ քաղաքէն հեռու առանձին ճորի
մը մէջ կարգաւու Սուրբ Գիրքը և պաշ-
տելու զԱստուած ըստ պարզ դրութեան
Աւետարանի: Բայց այժմ որ ստացած
են պաշտաման ազատութիւն, նոքա կը
յիշեն իւրեանց եղբայրներն որ ուրիշ
տեղեր կը գտնուին, և զրկած են 490
դահեկան (զոր ծանուցած ենք յառա-
ջագոյն) ի նպաստ Գրգաստանի Աւետա-
րանական գործոյն, այսու տալով լա-
ւագոյն ապացոյցներէն մին թէ իւրեանց
մէջ կատարուած գործն իսկական է: Ա-
ւետարանը ինքնին կը տարածուի: Այն
անձը որ կ'ընդունի Համարիտ խմորը՝ ան-
շուշտ կը հաղորդէ զայն այլոց. այն որ
պարտակեալ կը մնայ մեր մէջը և չանց-
նիր այլոց՝ կեղծ է:

Հ. Տ. Պ.

Խարբերդ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՏԼԵԱՆ (ՍՐԱՄԵԱՆ)
 Զաղազմըլար, Յակոբեան խան, 15